

**XX ƏSRİN 70-Cİ İLLƏRİNDƏ AZƏRBAYCAN NEFT
SƏNAYESİNDƏ İXTİRA VƏ SƏMƏRƏLİLİK**

R.O.QURBANOV
Bakı Dövlət Universiteti

Qabaqcıl elmin nailiyyətlərini, ən mükəmməl və qüdrətli texnikanı, yaradıcı kollektiv əməyi getdikcə möhkəmlənən müstəqil dövlətimizin quruculuq xidmətinə vermək dövlətimizin tarixi vəzifəsidir. Çünki məhsulun texniki səviyyəsini və keyfiyyətini hər vasitə ilə yüksəltmək iqtisadi siyasətimizin və bütün əməli işimizin mərkəzində durur. Maşınqayırma elm və texnikanın ən yeni nailiyyətlərinin maddiləşdirilməsində ümdə rol oynayır. Ona görə də elmi nailiyyətlərin istehsala tətbiqi ən mühüm vasitədir. Hələ 1970-ci ilin aprelində Ümumittifaq Elmi-tədqiqat Elektromaş İnstitutunun Bakı şöbəsi yaradılmışdı. Şöbənin əsas iş istiqamətləri maqnitkeçirici listlər və elektrik mühərrikləri istehsalının kompleks mexanikləşdirilməsini həyata keçirmək üçün qabaqcıl texnologiya və yeni yüksək səmərəli avadanlığın hazırlanması, maqnitkeçirici listləri kəsmək üçün ştampların möhkəmliyinin artırılması, yeni markalı elektrotexniki poladın tədqiqi işləri idi.

70-ci illərdə institutda 350 elmi və mühəndis-texniki işçi, o cümlədən 32 ixtiraçı və səmərələşdirici çalışmışdı. Elə ilk 1970-71-ci illərdə aparılan ixtiralar və nəticəsi gözlənilən ixtiralar səviyyəsində aparılan işlər elmi-tədqiqat və layihə konstruktor işlərinin ümumi sayının 59 faizini təşkil etmişdir. İxtira səviyyəsində hazırlanmış işlər içərisində 1972-ci ildə Barnaul Mexaniki Proseslər zavodunun silsilə qaydasında buraxdığı «Bakılı» pres-avtomat A-6032 qurğusu xüsusi qeyd edilmişdi. Bu qurğu dünya təcrübəsində ilk dəfə olaraq kompauid ştamplarında elektrik maşınlarının maqnit keçiricilərinin stator və rotator təbəqələrinin avtomatik ştamplanmasını həyata keçirməyə imkan vermişdir. Bu səmərə Ümumittifaq Elmi-tədqiqat institutu Bakı «Elektromaş» şöbəsində hazırlanmış yeni ştampovka texnologiyası hesabına əldə edilmişdi.

1971-ci ildən «Bakılı» press-avtomat A-6032 səmərələşdirici qurğu Bakı, Moskva, Vladimir, Yaroslavl və s. şəhərlərdə uğurla istifadə edilmişdi (1). Bakı şöbəsində də tətbiq olunan ixtiraların patentləşdirilməsi sahəsində fəal iş aparılmışdı. Məsələn, 1971-1972-ci illərdə ABŞ, Fransa, Belçika, ADR və Hindistanda şöbənin 9 ixtirasına patent alınmışdı (2).

«Qiprodənizneft» Elmi-tədqiqat və Layihə İnstitutu ada tikintiləri dərin sualtı, eyni zamanda yeni rayonlarda dərin və ən dərin qazmalar konstruksiyasının yeni növlərinin işlənməsi üzrə keçmiş SSRİ Neft sənayesi nazirliyinin aparıcı institutu idi. 70-ci illərin sonlarında institutda 963 nəfər, o cümlədən 268 nəfər elmi işçi çalışmışdı. 60-cı illərdə

institutunun hazırladığı bir sıra iri ixtiraların tətbiqi 1965-1970-ci illərdə 2,4 milyon manat iqtisadi səmərə vermişdi (3).

1971-ci ildə Azərbaycan EA-nın Rəyasət Heyəti neft və neft-kimya sənayesində xüsusi hesablaşma qurğularının hazırlanması və tətbiqi məsələləri müzakirə edilmiş və Kibernetika institutunun xüsusi informasiya təhlili qurğularının metodları, alqoritmləri, yaradılmaq və tətbiq edilmək prinsiplərinin hazırlanması sahəsindəki tədqiqatları bəyənilmişdi. Həmin ildə Bakıda neftçixarma, neftayırma və neft-kimya sənayesinin avtomatlaşdırılması üzrə Azərb. EA Kibernetika institutunun təşkil etdiyi ümumittifaq müşavirəsi keçirilmişdir. Müşavirədə elmi işlərin nəticələrinin istehsalata tətbiq edilməsi müzakirə edilmiş və müəyyən tövsiyələr verilmişdi. 1971-ci ildə respublika EA üzrə istehsalata tətbiqi nəzərdə tutulan 90 iş, o cümlədən 53 yeni mövzu daxil edilmişdi. İlin nəticələrinə görə 22 iş başa çatdırılıb istehsalata verilmiş, plan üzrə isə 51 iş yerinə yetirilmişdi. İlkin hesablamaya görə 1967-1971-ci illərdə tətbiq olunan işlər 44,7 milyon manat iqtisadi səmərə verməli idi (4). Nəticədə tədqiq olunan 136 problem üzrə 40 iş başa çatdırılaraq istehsalata tətbiqi sahəsində 67,6 milyon manat səmərə əldə edilmişdi (4 vər.4).

1972-ci ildə Azərbaycan EA-nın fəaliyyəti elmi tədqiqatların səmərəliliyinin yüksəldilməsinə, onun təcrübə ilə əlaqələndirilməsinin daha da möhkəmlənməsinə, başa çatmış işlərin tətbiqinin sürətləndirilməsinə və respublika xalq təsərrüfatına fəal yardım etməyə yönəldilmişdi. 1973-cü ildə EA-nın elmi idarələri 387 mövzu üzrə 935 iş və 159 problem üzrə 877 mərhələli iş tədqiq etmişdilər. İlin yekununa görə 23 iş tam başa çatmış və istehsalata verilmişdi. 1974-cü ildə EA-nın elmi idarələrinin 222 ittifaq və 164 respublika əhəmiyyətli işi tədqiq olunmaq üçün tövsiyə edilmişdi.

70-ci illərdə Ulu öndər H.Əliyevin qayğısı və səyi nəticəsində Azərbaycanın xalq təsərrüfatının bütün sahələrində böyük nailiyyətlər qazanılmışdı. Azərbaycan EA-nın elmi müəssisələri 1971-1975-ci illərdə nəzərdə tutulmuş 540 mövzudan 476-nı uğurla başa çatdırmış və 570 mühüm nəticə əldə etmişdilər. Bu işlərdən həmin dövrdə 250-dən çoxu sovet elmində ən mühüm nəticə kimi qeyd edilmişdi (5).

70-ci illərin birinci yarısında qazanılmış nailiyyətlər hesabında respublika sənayesi məhsulunun reallaşdırılması və ən mühüm neft məhsullarının istehsalı üzrə dövlət planını vaxtından əvvəl yerinə yetirmişdi. Plandan əlavə 174 milyon manatlıq məhsul reallaşdırılmışdı. Həmin dövrdə təsərrüfat müqaviləsi əsasında işlənən mövzularda xeyli artmışdı. Planda nəzərdə tutulan 4228,0 milyon manat əvəzinə 4514,0 milyon manatlıq təsərrüfat müqavilələri bağlanmışdı (6). Bu sahədə də Azərbaycan Respublikası EA-nın elmi müəssisələri əhəmiyyətli nəticələr qazanmışdı. Ölkənin elmi idarələri və digər müəssisələri, ittifaq və respublika tabeliyində olan sənaye və kənd təsərrüfatı təşkilatları ilə birlikdə 180 mövzu və iş üzrə tədqiqat aparmış və 1978-ci ildə işlənən problemlər üzrə 293 mühüm nəticə əldə etmişdilər.

Elmin istehsalla əlaqələrinin gücləndirilməsinə, bilavasitə əlaqədar nazirliklərin müəssisələri ərazisində EA-nın təşkil etdiyi sahə laboratoriyaları da köməklik göstərmişdi. Yüksək səmərəli elmi işlərin xalq təsərrüfatının müxtəlif sahələrinə kütləvi tətbiq olunduğu vaxtda belə, sahə laboratoriyalarının yaradılması xüsusilə vacib idi. 1978-ci ildə

Azərbaycan EA-nın 75 milyon manata qədər iqtisadi səmərə verən 54 işi istehsala tətbiq edilmişdi (7).

1979-cu ildə elmi müəssisələrin 566 mövzu, 1235 iş və 207 problem üzrə tədqiq olunan işlərinin 14-ü başqa ölkə alimləri ilə birlikdə öyrənilmişdi. Ölkənin başqa elmi müəssisələri, respublika tabeliyində olan sənaye təşkilatları – kimya və neft maşınqayırma nazirlikləri, neft-kimya və neftayırma sənayesi nazirlikləri, «Kaspi dəniz neft-qaz sənayesi» və «Azneft» istehsal birlikləri ilə birlikdə 100-dən artıq mövzu və iş üzrə tədqiqatlar aparmışdılar (7 vər. 5). Həmin ildə Elmlər Akademiyasında 13 təsərrüfat hesablı təşkilat olmuş, büdcə və təsərrüfat hesablı təşkilatlar üzrə təsərrüfat müqaviləsi işlərinin həcmi 22,5 milyon manata çatmışdı.

1979-cu ildə ilk dəfə olaraq Azərbaycan Elmlər Akademiyasının 60 milyon manat iqtisadi səmərə vermiş 66 işi istehsalata tətbiq olunmuşdu (7 vər. 6).

1975-1980-ci illərdə ixtira səviyyəsində elmi-tədqiqat işlərinin hazırlanması və istehsalata tətbiq olunması istiqamətində Ümumittifaq Elmi-tədqiqat Səmərələşdiricilər institutunun Bakı filialının ixtiraçı üzvləri, əvvəlki on beş ilə nisbətən üç dəfə çox, yəni 34 iş yerinə yetirmişdilər. Həmin illərdə 21 müəlliflik şəhadətnaməsi alınmışdı. Bir qayda olaraq Bakı Səmərələşdiricilər Cəmiyyətinin yerinə yetirdiyi tədqiqatların səviyyəsi o dövrdə elmi işlər qarşısında qoyulan ən ciddi tələblərə cavab verirdi.

ÜİSC (Ümumittifaq Səmərələşdiricilər Cəmiyyəti) Bakı filialının əməkdaşlarının elmi səviyyəsinin və ixtiraçılıq yaradıcılığının yüksəlməsini belə bir fakt göstərir ki, onuncu beşillikdə (1976-1980) institut əməkdaşlarının 7 nəfəri respublika Lenin komsomolu laureatı, 1 nəfəri gənclər arasında ÜİSC-nin Ümumittifaq mükafatı laureatı, 2 nəfəri İxtiraçılıq və Səmərələşdiricilik Əlaçısı fəxri adına layiq görülmüş, 3 nəfər SSRİ XTNS-nin medalını almışdı (8).

Onuncu beşillik dövründə başa çatmış işlərin istehsala tətbiq edilməsi sahəsində əhəmiyyətli nəticələr qazanılmışdı. Respublika Elmlər Akademiyasının Rəyasət Heyətinin göstərişi ilə Akademiyanın elmi müəssisələri öz yaradıcılıq söylərini maddi-texniki vasitələrini respublika iqtisadiyyatı, elmi və mədəniyyəti qarşısında duran mühüm və perspektiv məsələlərin həllinə yönəltməklə öz işlərini xeyli dərəcədə yenidən qurmuşdular. Təkcə onuncu beşilliyin birinci ilində 149 iş tətbiq üçün tövsiyə edilmişdi. Eyni zamanda 22 problem üzrə 48 mövzu Neft-Kimya Prosesləri institutu tərəfindən irəli sürülmüşdü (9).

Bulla-dəniz yatağından çıxarılan neft tədqiq olunmuş, onun səmərəli növləşdirilməsi və emalı üzrə tövsiyələr verilmişdi. Manqışlaq neftinin vakum çıxarılmasının katalitik krekinqi (İliç adına YBNZ I-A, I-M tipli sənaye qurğusunun yenidən qurulması üçün) və kükürlü neftin vakum çıxarılmasının katalitik krekinqi (Ryazan NAZ-u üçün) prosesləri üzrə tədqiqatlar aparılmış və tövsiyələr verilmişdi. Bundan məqsəd eyni vaxtda etilsiz Aİ-93 benzini almaqla göstərilən qurğuların istehsal gücünü ildə 1,2 milyon tona çatdırmaq idi (9 vər. 58).

İkipilləli sxem üzrə İliç adına YBNZ-nun 32 №-li katalitik krekinqinin yenidən qurulması başa çatdırılmış və quraşdırılmasına başlanmışdı.

Azərbaycan NKPI və Ümumittifaq Elmi Tədqiqat İnstitutu Qrozunı

NPI-nin tədqiqat nəticələrinə uyğun olaraq SSRİ Neft-Kimya Sənayesi Nazirliyi 1980-ci ilə qədər 6 iritonajlı katalitik krekinq qurğusunun tikilməsi haqqında qərar qəbul etmişdi. Bir milyon ton gücü olan yeni qurğunu layihələşdirmək üçün yeniləşdirilmiş reaktorda karbomid parafinsizləşdirilməsi məsələsinə dair dəqiqləşdirilmiş rəqlament (nizama salma) verilmişdi. Məhdud fraksiyaların müxtəlif qarışığının benzolla riforminqi tədqiq olundu və göstərildi ki, Sumqayıt üzvi məhsullar zavodunun sənaye qurğusunda əmtəə benzolunun layihə həcmi almaq üçün məhdud benzin fraksiyasının tərkibini 62-95⁰ s-yə qədər daraltmaqla 25 faizə qədər Manqışlaq neftinin benzinini və Bakı neftinin benzin fraksiyasını cəlb etmək olar.

Təkrar mənşəli məhsullardan xüsusi yanacaq, eyni zamanda müxtəlif metodlarla yüksək sıxlığı və kalorisi olan reaktiv yanacağı almağın mümkünlüyü müəyyən edildi. Sənaye qurğusunu layihələşdirmək üçün xüsusi yanacaq alınması prosesinin dəqiqləşdirilmiş rəqlamenti təqdim olundu (9 vər. 59).

Ümumittifaq Elmi-Tədqiqat Neftayırma İnstitutu ilə birlikdə sənaye hidrotəmizləyici qurğulara münasibətdə aşağı təzyiq (təqribən 45 atm.) şəraitində AMQ-10 hidroməhlulu alınması texnologiyası işlənib hazırlandı. Alınmış nəticə xüsusi sınaqdan keçirilmişdi.

Karbomid parafinsizləşdirilməsi prosesi tətbiq edilmədən parafinli neftlərdən reaktiv yanacaq almaq üçün hidroizomerizasiyanın səmərəli katalizatorları sintezləşdirildi, bu da katalitik emal zamanı AK MQ yarımənaye katalizatorunda distillitik kristallaşmasının başlanğıc hərarətini 12⁰s-yə qarşı 18⁰ s aşağı salmağa imkan vermişdi.

Qırmızı Əmək Bayrağı Ordenli Azərbaycan Dövlət Neft Sənayesi Elmi-Tədqiqat və Layihə İnstitutu Neft Sənayesi Nazirliyinin ərazi institutu olmaqla dövlət qərarlarını yerinə yetirərək ixtiraçılıq və patent-lisenziya fəaliyyətini təkmilləşdirmək sahəsində xeyli iş aparmışdı. İnstitutun yeni texnika və texnologiya hazırlayanları qarşısında konkret vəzifələr qoyulmuşdu. Yaradılan maşınlar, avadanlıq, cihazlar və texnoloji proseslər məhsuldarlıq əmsalına görə öz texniki-iqtisadi göstəriciləri və digər səmərəlilik keyfiyyətlərinə əsasən ən yaxşı ölkə və dünya nailiyyətlərindən üstün olmalı, yəni işləmə obyektləri yüksək ixtira səviyyəsində yerinə yetirilməli, yüksək texniki və saxlanma səviyyəsinə, dünya bazarında rəqabət gücünə malik olmalı idi. İnstitutda UİSC-nin ilk təşkilatı, patent-lisenziya şöbəsi elmi bölmələrlə birlikdə yeni elmi-tədqiqat və sınaq-konstruktor işlərini hazırlayarkən institutun laboratoriya və bölmələrinin mövzularını müfəssəl öyrənərək dəqiq araşdırmalar aparırdılar. Bu sahədə daxil olan yeni patent materialları və ya cari informasiya materiallarını əməkdaşlara vaxtında çatdırmaq üçün institutda təcrübəli mütəxəssislərdən daimi fəaliyyət göstərən ictimai patent məlumatçılar seçilmişdi. Əməkdaşların patent fondundan istifadə etməsini yüngülləşdirmək və sürətləndirmək məqsədilə bilavasitə elmi bölmələrin tematikasına aid olan mövzu siyahısı tərtib olunurdu.

İnstitutun əməkdaşları ixtiraçılıq və patent-lisenziya işlərinə görə 1976-cı ildə dövlət fonduna 1,6 milyon manat sərəmə vermişdilər (9 səh. 42).

İttifaq dövlətinin 20 avqust 1973-cü il (№ 575) tarixli qərarına əsasən Azərbaycan EA-nın Fizika İnstitutunun patent qrupu bazasında ixtiraçılıq və patent-lisenziya işləri şöbəsi təşkil edilmişdi (10).

Azərbaycan EA-nın Üzvi Xlor Sintezi İnstitutu ilə birlikdə Fizika institutu tərəfindən vulkanlaşdırıcı ünsür kimi selen işlədilməklə divinitrat kauçuku əsasında rezin qarışığı istehsalının yeni üsulu hazırlanmışdı. Həmin vaxtdan Bakı RTİ zavodunda hazırlanmış çeşidli rezin məmulatı nümunələri «Kaspi dəniz neft-qaz sənayesi» ÜSB (Ümumittifaq Səmərləşdiricilər Bürosu) və «Qroznıneft» birliyinin müxtəlif dəniz qazma idarələrində təcrübə-sənaye sınaqlarından keçmiş və məlum olmuşdu ki, bu məmulatın xidmət müddəti silsilə ilə buraxılıandan 2-2,5 dəfə çoxdur. Bu sınaq nəticəsində 1980-ci ildə «Kaspi dəniz neft-qaz sənayesi» ÜSB-nin rezin-texniki məmulatın və U 8-6 nasoslarının təcrübə-sənaye sınaqlarının nəticələri və onun sənayeyə tətbiq edilməsi mümkün olmuşdu.

1975-1980-ci illərdə Azərbaycan EA-nın Fizika İnstitutunun patent-lisenziya şöbəsi 273 sifariş vermiş, 121 qərar və 98 müəlliflik şəhadətnaməsi almışdı (10 səh. 36).

1980-ci ildə Azərbaycan EA-nın elmi müəssisələri və ali məktəblər 545 mövzu, 1112 iş, 196 problem üzrə 266 mərhələ, o cümlədən elmi-texniki problemlər üzrə 181 mövzu tədqiq etmişdilər. Bunların 279-undan mühüm nəticə alınmış, hətta 55 işin nəticəsi 1979-cu ilin yekunlarına görə sovet elminin ən mühüm nailiyyəti kimi qiymətləndirilmişdi.

70-ci illərdə elmin sənaye bazası olan Elmlər Akademiyası, təsərrüfat hesablı konstruktor və təcrübə təşkilatlarının şəbəkəsi xeyli genişlənmiş, 1980-ci ildə büdcə müəssisələri və təsərrüfat hesablı təşkilatlar, təsərrüfat müqaviləsi üzrə 23 milyon manatlıq iş görmüş və 65 milyon manatdan çox səmərə əldə etməklə 59 elmi-tədqiqat işini istehsalata tətbiq etmişdilər (11).

70-ci illərin ikinci yarısında ixtiraçılıq fəaliyyətinin ayrı-ayrı göstəriciləri də xeyli yaxşılaşmışdı. Həmin dövrdə elmi müəssisələr Dövlət İxtiraçılıq Komitəsinə 2136 ixtira sifariş vermişdilər ki, bu da əvvəlki beş ildəkindən 2,2 dəfə çox idi (10 səh. 18). Eyni zamanda verilən sifarişlərdən ixtira kimi qəbul edilən texniki yeniliklərin sayı 1976-cı ildəki 33 faizdən 1980-ci ildə 61 faizə çatmışdı (10 vər. 19). Belə nəticələrin əldə edilməsi ilk növbədə neft-kimya prosesləri, qeyri-üzvi və fizika institutlarının ixtiraçılıq fəaliyyətinin yaxşılaşdırılması hesabına mümkün olmuşdu. Çünki bu elmi müəssisələrin ixtiraları həmin dövrdə EA-da hazırlanmış ixtiraların 67 faizini təşkil edirdi.

Patentləşdirilmiş ixtiralardan isə 9 ixtira istehsalata tətbiq olunmuş, 5 ixtira təcrübə nümunəsi, 17 ixtira isə təcrübə-sənaye nümunələri kimi qəbul olunmuş, 7 ixtira laboratoriyada sınaqdan keçirilmişdir.

70-ci illərin birinci yarısında EA (sahə nazirlikləri ilə birgə) təkcə bir lisenziya sazişi bağladığı halda, 70-ci illərin ikinci yarısında isə 3 belə saziş imzalamış və onlardan da 2-si sahə nazirlikləri ilə birgə olmuşdur.

70-ci illərdə Azərbaycanda elmin istehsalatla əlaqələrini möhkəmləndirməyə müəyyən diqqət verilmişdi. Bu sahədə müəyyən nailiyyətlər qazanılmışdı, bu da özünü Respublika Elmlər Akademiyası sistemində elmi-texniki komplekslərin, sahə nazirlikləri müəssisələrində sahə laboratoriyalarının yaradılmasında, elmi-texniki əməkdaşlıq haqqında kompleks məqsədli proqramlar və müqavilələr çərçivəsində elmi-tədqiqat fəaliyyətinin həyata keçirilməsində göstərmişdi.

ƏDƏBİYYAT

1. Архив Азербайджанского республиканского совета ВОИП: Постановление Президиума Азербайджанского республиканского совета ВОИП, протокол № 55, 31.VIII. 1972 «О состоянии изобретательской и патентно-лицензионной работы в Бакинском отделении ВНИИ «Электромаш» вәр. 1
2. Yənə orada, vər. 2
3. Yənə orada: протокол № 44, от 14.X.1971 «О состоянии изобретательской и патентно-лицензионной работы в институте «Гипроморнефть» вәр. 1
4. Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasının arxivi: f. 7, siy. 4, iş 9165 a, kor. 1144, vər. 5
5. АМЕА-nın arxivi, f. 7, siy. 4, iş 9227 a, kor. 1154, vər. 4
6. АМЕА-nın arxivi: f. 7, siy. 4, iş 9352 a, kor. 1177, vər. 4
7. Yənə orada, vər. 5
8. Наука и техника Советского Азербайджана, вәр. 38
9. АМЕА-nın arxivi: f. 7, siy. 4, iş 9254, kor. 1159, vər. 5
10. Стенографический отчет IX Пленума Азербайджанского республиканского совета ВОИР, II.XII, 81 г, вәр. 38
11. АМЕА-nın arxivi: f.7, siy. 4, iş 9355 a, kor. 1178, vər. 4

ИЗОБРЕТАТЕЛЬСТВО И УСОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ В НЕФТЯНОЙ ПРОМЫШЛЕННОСТИ АЗЕРБАЙДЖАНА В 70-ЫЕ ГОДЫ XX ВЕКА

Р.О.ГУРБАНОВ

РЕЗЮМЕ

Использовать достижения передовой науки, современную технику и труд творческого коллектива для строительства нашего независимого государства является исторической задачей нашего государства, потому что повышение технического уровня и качество продукта любым способом находится в центре нашей экономической политики. Поэтому использование творческого труда является важной задачей сегодняшнего времени.

Научно-исследовательские институты Национальной Академии Азербайджана и организации, занимающиеся изобретательством и усовершенствованием, в 70-ые годы проделали большую работу. В частности, научно-исследовательские институты НА достигли больших успехов в работах, проведенных на основе хозяйственных расчетов. Это дало миллионные прибыли предприятиям, рекомендации по улучшению качества и усовершенствованию работ. Новшества, внедренные азербайджанской наукой в производство, были изучены и использованы на уровне союза и мира.

INGENUITY AND IMPROVEMENT IN OIL INDUSTRY OF AZERBAIJAN IN 70th OF THE 20th CENTURY

SUMMARY

It is historical duty of our country to use all national scientific achievements, modern technique and job of creative people in creating of our independent country. This is because in is central goal of our economical policy to increase technical and quality of our products by all means. Therefore, using of creative work is an important task of our people today.

Scientific-research institutes of National Academy of Azerbaijan, ingenuity and improvement teams and organizations performed a lot of work in 70th of the 20th century. Especially research institutes of National Academy achieved good results based on research contracts. They earned millions of manans annually and gave recommendations for improvement and increase of quality of products. Innovations, brought to the production by Azerbaijanian science, were studied and used elsewhere in Soviet Union and abroad.